

ним прокурором, для постановлення ухвали, якою б надавалося дозвіл на примусовий відбір змивів.

Проте чи буде зазначена процедура ефективною у тому випадку, якщо затримана за підозрою в отриманні неправомірної вигоди особа не надаватиме добровільної згоди на відібрання змивів, а за час постановлення ухвали слідчого судді, очистить руки від нашарувань спеціального барвника? Вбачається, що така правова ситуація є цілком імовірною.

Викладене вище дозволяє стверджувати, що критерієм віднесення процедури отримання змивів з рук затриманих осіб до освідування чи відібрання біологічних зразків є розуміння змісту категорії «змиви з рук». Якщо прибічники отримання останніх в ході освідування наголошують на тому, що під час цієї слідчої (розшукової) дії отримується спеціальний барвник, нанесений на грошові купюри (і який є слідом кримінального правопорушення), то інша точка зору зводиться до того, що під час відібрання змивів слідчий отримує потожирові сліди (які є біологічними зразками) в яких і містяться елементи спеціального барвника.

З огляду на викладене, вбачаємо, що забезпечення швидкого, повного і неупередженого досудового розслідування, в частині отримання змивів з рук затриманих осіб, в повній мірі може бути забезпечено шляхом проведення освідування підозрюваного за постановою прокурора. Саме ця слідча (розшукова) дія утворює баланс інтересів між стороною обвинувачення (можливість проведення примусового освідування на місті затримання) та стороною захисту (необхідність отримання постанови прокурора, як правової підстави її проведення).

Новіков О. Ю.

заступник директора — начальник Слідчого управління Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Полтаві

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ» ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Прагнення України до вдосконалення правової регламентації суспільних відносин, що складаються у сфері кримінального судочинства, відповідно до міжнародних стандартів захисту прав та свобод

людини, необхідність запровадження організаційних засад запобігання і протидії корупції, знайшли свій прояв у створенні в Україні нового правоохоронного органу — Державного бюро розслідувань (надалі — ДБР).

Перехід функції досудового розслідування від слідчих підрозділів органів прокуратури до ДБР, сформований штат слідчих та понад шість місяців ефективної роботи, надали змогу зробити перші висновки відносно діяльності ДБР, а також виявити проблемні моменти у застосуванні норм кримінального процесуального законодавства, що регулюють діяльність нового органу досудового розслідування. Саме на такі проблемні аспекти практичної діяльності пропонується звернути увагу.

Так, у відповідності до ч. 2 ст. 1 КПК України, кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України. З огляду на це відповідні положення Закону України «Про Державне бюро розслідувань», які регламентують процедуру досудового розслідування, є частиною кримінального процесуального законодавства України та визначають порядок кримінального провадження щодо злочинів, віднесених до підслідності ДБР.

Між тим, п. 1 ч. 1 ст. 5 чинного Закону України «Про Державне бюро розслідувань» містить недоліки, які значно ускладнюють вирішення питання про віднесення досудового розслідування певних категорій злочинів до підслідності ДБР. Зазначене твердження пояснюється тим, що вказана вище норма, при визначенні суб'єктів злочину, підслідних ДБР, містить посилання на положення Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 року, які на сьогоднішній день втратили чинність. Зокрема йде мова про службових осіб, які займають особливо відповідальне становище, осіб, посади яких віднесено до першої — третьої категорій посад державної служби (ст. 9 вищевказаного Закону України). Наразі, згідно ст. 6 чинного Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 року та ст. 216 КПК України, до підслідності ДБР відносяться службові особи вищого корпусу державної служби — особи, посади яких віднесені до категорії «А».

З одного боку, в практичній діяльності, вказане законодавче непорозуміння вирішується згідно ч. 3 ст. 9 КПК України, в якій чітко і однозначно встановлено, що при здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК України. Проте, з іншого боку, суперечність між Законом України «Про Державне бюро розслідувань» та КПК України повинна бути належним чином вирішена на законодавчому рівні, шляхом внесення змін у профільний Закон України.

По-друге, на окрему увагу заслуговує питання впливу на процесуальну діяльність територіального розміщення управлінь ДБР, закріплене в ч. 4 ст. 9 Закону України «Про Державне бюро розслідувань». Йдеться про функціонування одного територіального управління на декілька областей України. Виходячи з вимог КПК України, клопотання слідчих ДБР про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій мають подаватися за місцем знаходження відповідного Територіального управління. Наприклад, в межах Територіального управління ДБР, розташованого у місті Полтаві, йде мова про Октябрський районний суд м. Полтави.

З одного боку, така практика істотно зменшує ризик несанкціонованого витоку інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (на що по суті і орієнтує ч. 2 ст. 247 КПК України), проте, в той же час, вона дещо ускладнює здійснення інших процесуальних дій.

Так, з метою проведення швидкого і повного досудового розслідування, в межах територіальної юрисдикції управлінь ДБР, постановою керівника органу досудового розслідування утворюються слідчі групи, в яких окрема частина слідчих знаходиться поза межами міста, в якому знаходиться управління. Наприклад, слідчий Територіального управління ДБР, розташованого у місті Полтаві, може дислокуватися у місті Харкові.

Між тим, стороною захисту може бути поставлена під сумнів можливість проведення окремих слідчих (розшукових) дій таким слідчим. Наприклад, в ході проведення допиту, захисник підозрюваного, посиляючись на ч. 1 ст. 224 КПК України, може вимагати отримання дозволу особи, що допитується, на проведення слідчої (розшукової) дії, мотивуючи цю вимогу тим, що вказаний допит проводиться поза місцем проведення досудового розслідувань, тобто, за межами службового кабінету Територіального управління, розташованого у місті Полтаві. Цьому зауваженню сприяє і науково-практична дискусія щодо вузького та широкого тлумачення правової категорії «місце проведення досудового розслідування». Вбачається, що в окресленій ситуації, слідчі ДБР повинні виходити з вимог ст. 218 КПК України, яка надає можливість розуміти «місце проведення досудового розслідування» саме в широкому сенсі — як юрисдикцію органу, до якого належить слідчий.

В той же час, функціонування одного органу досудового розслідування в межах кількох областей значно ускладнює виконання вимог ст. 210 КПК України щодо доставлення затриманого до органу досудового розслідування і звернення слідчого з клопотанням про обрання запобіжного заходу. Так, згідно вимог ч. 2 ст. 12 КПК України, кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, по-

винен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність і обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання.

Виходячи з цього, особа, яка територіально затримана за підозрою у вчиненні злочину в одній області, має бути доставлена за декілька сотень кілометрів до іншої області, для вирішення питання про застосування щодо неї запобіжного заходу. Вказана діяльність, на нашу думку, безпідставно змушує витрачати як бюджетні кошти на доставлення затриманих до відповідного місцевого суду, так і фізичні та емоціональні ресурси самих слідчих. Виходячи з викладеного, цілком доцільним вбачається закріплення в Законі України «Про Державне бюро розслідування» можливості створення такого територіального органу, як «відділення», в межах Територіальних управлінь ДБР, що можуть функціонувати як самостійні юридичні особи, які мають самостійний баланс, рахунки в Державній казначейській службі України, печатку тощо. Вважаємо, що повноваженнями на утворення таких відділень мають бути наділені директори відповідних Територіальних управлінь.

Також, вкрай актуальним є застосування ст. 29 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», яка визначає, що нагляд за додержанням ДБР законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування здійснює Генеральний прокурор безпосередньо та через уповноважених ним прокурорів. З цього законодавчого положення випливає, що процесуальне керівництво в кримінальних провадженнях ДБР повинно здійснюватися винятково службовими особами Генеральної прокуратури України (надалі — ГПУ). Між тим, 28.03.2019 року було прийнято наказ ГПУ № 51 «Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні», яким обов'язок забезпечення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування слідчими ДБР покладено як на керівників ГПУ, так і на керівників регіональних прокуратур, а також на підпорядкованим їм прокурорів відповідних структурних підрозділів. Такий підхід закономірно породжує низку проблемних питань розмежування повноважень між ГПУ та регіональними прокуратурами. Зокрема, йде мова про призначення груп прокурорів, скасування незаконних постанов слідчих та прокурорів нижчого рівня, тощо.

Наведений перелік проблемних аспектів застосування Закону України «Про Державне бюро розслідувань» під час кримінального провадження не є вичерпним. Між тим, запропоновані нами шляхи сприятимуть підвищенню ефективності проведення досудового розслідування і досягнення завдань кримінального провадження, проголошених в ст. 2 КПК України.